

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมสุขภาพของคนพิการในด้านต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาถึงพฤติกรรมสุขภาพเมื่อออกจากโรงพยาบาล

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวคนพิการ ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ได้รับบาดเจ็บของไขสันหลังและได้รับการรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพจากหอผู้ป่วยฟื้นฟูสภาพ 1 โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ที่ถูกจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลในช่วงเดือนมกราคม 2541 ถึงเดือนเมษายน 2543 จำนวน 28 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

1.1 เป็นคนพิการที่ได้รับบาดเจ็บไขสันหลังที่มีพยาธิสภาพของความพิการครึ่งท่อน (Paraplegia)

1.2 เป็นผู้ที่เคยได้รับโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพจากภาควิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟูโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่

1.3 ผู้พิการและครอบครัวเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Information)

ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ผู้เคยดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้พิการมาก่อน

สถานที่ศึกษา

1. ศึกษาข้อมูลทั่วไปจากตึกฟื้นฟูสภาพ 1 ภาควิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟู โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้ป่วยจะได้รับการดูแลด้านการรักษาพยาบาลจากพยาบาลและศึกษาจากภาควิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟู แผนกกิจกรรมบำบัด และกายภาพบำบัด ซึ่งคนพิการจะได้รับการฝึกกายภาพบำบัด ฝึกการช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวันในรูปแบบกิจวัตรประจำวัน

โดยนักกิจกรรมบำบัดจะฝึกและประเมินโดยใช้แบบประเมินของ FIM ซึ่งเป็นแบบประเมินกิจวัตรประจำวันที่ใช้ในการแพทย์ด้านการฟื้นฟูสภาพ โดยให้คนพิการฝึกจากสถานการณ์จริงในห้อง Independent Room ประมาณ 1 อาทิตย์ก่อนออกจากโรงพยาบาล

2. ศึกษาสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ จากบ้านของคนพิการ และจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ผู้พิการต้องเผชิญในจังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือต่อไปนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครอบครัว สถานภาพสมรส จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครอบครัว ภูมิลำเนา ที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่ได้รับบาดเจ็บ สาเหตุที่ได้รับบาดเจ็บ ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันก่อนออกจากโรงพยาบาล

2. แบบประเมินสภาพบ้าน ของคนพิการ แบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพ ในรูปแบบของกิจวัตรประจำวันโดยดัดแปลงจากแบบประเมินของ FIM

3. แบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพ ในรูปแบบของกิจวัตรประจำวันโดยดัดแปลงจากแบบประเมินของ FIM

4. แนวทางประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guide)

5. แบบบันทึกการสังเกตและการสัมภาษณ์ (Field Notes) และเทปบันทึกเสียง

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขอนหนังสือจากประธานสภาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ ถึงหัวหน้าภาควิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟู คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตรวบรวมข้อมูล ณ หอผู้ป่วยฟื้นฟูสภาพ 1 โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ และจากภาควิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟู คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. เมื่อได้รับอนุญาตให้รวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล หอผู้ป่วยฟื้นฟูสภาพ 1 และหัวหน้าแผนกกิจกรรมบำบัดและกายภาพบำบัดเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย แจกรายละเอียด และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

3. ดำเนินการรวบรวม โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 สัมภาษณ์ผู้ป่วยที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด จากทะเบียนประวัติ แกรับผู้ป่วย หอผู้ป่วยฟื้นฟูสภาพ 1 และบันทึกประวัติและที่อยู่ของผู้ป่วยได้ จากนั้นรวบรวม ข้อมูลการฝึกด้านกิจวัตรประจำวัน การดูแลตนเองและความสามารถด้านร่างกายของผู้ป่วยจาก นักกิจกรรมบำบัดและกายภาพบำบัด นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อมูลด้านสุขภาพของผู้ป่วยที่เกี่ยวข้อง กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วย เช่น การเกิดแผลกดทับ ความสามารถในการควบคุมการขับถ่าย

3.2 นำรายชื่อคนพิการที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์มาแยกตามที่อยู่โดยแยกเป็นอำเภอ จากนั้นติดตามไปยังบ้านคนพิการตามที่อยู่ที่มีโดยติดตามที่ละอำเภอ

3.3 เข้าพบเพื่อนบ้านโดยแนะนำตัวและบอกวัตถุประสงค์และหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับตัวคนพิการ เช่น สัมพันธภาพ พฤติกรรมสุขภาพ

3.4 เข้าพบคนพิการและครอบครัวโดยแนะนำตัวและวัตถุประสงค์ในการเข้าพบ ซึ่งส่วนใหญ่คนพิการจะรู้จักผู้วิจัยมาก่อนแล้ว เนื่องจากผู้วิจัยทำหน้าที่นักกิจกรรมบำบัด ประจำ แผนกกิจกรรมบำบัด ภาควิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟู และเคยฝึกคนพิการมาก่อน คนพิการและครอบครัว ทุกคนจึงเต็มใจให้ความร่วมมือ ผู้วิจัยเข้าพบสำรวจสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในบ้านคนพิการ และถ่ายภาพสิ่งที่น่าสนใจไว้ และสัมภาษณ์คนพิการ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น ซึ่งได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป แบบประเมินสภาพบ้าน แบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพ และแนวทาง ประกอบการสัมภาษณ์ โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ ประมาณ 2 ชั่วโมง ขณะสัมภาษณ์ ด้านกิจวัตรประจำวันได้ให้คนพิการแสดงให้ดูด้วย และหลังจากสัมภาษณ์คนพิการเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยก็จะพูดคุยครอบครัวหรือญาติพี่น้องของคนพิการ เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในวันเดียวกัน และ นอกจากนั้นถ้ายังไม่แน่ใจในข้อมูลบางอย่างก็กลับมาถามเพื่อนบ้านหรือผู้ใกล้ชิดในลำปำถัดไป ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลโดยรวมรายละเอียด บางรายก็ไปครั้งเดียวถ้าได้ข้อมูลครบ แต่ถ้า คนพิการหรือคนในครอบครัวติดธุระไม่สามารถให้ข้อมูลในวันที่ไปได้ครบผู้วิจัยก็จะนัดสัมภาษณ์ ในวันที่ผู้ให้ข้อมูลว่างในครั้งต่อไป

3.5 หลังจากเข้าพบและเก็บข้อมูลจากคนพิการเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ติดตามไปดู สถานที่ต่าง ๆ ที่คนพิการมักไปใช้บริการทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการเข้าไปประเมินและจดบันทึก รายละเอียดของสถานที่ต่าง ๆ ว่าสถานที่ต่าง ๆ เป็นอย่างไรบ้าง เหมาะสมสำหรับคนพิการหรือไม่

การทดสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล

1. การตรวจสอบโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลาย ๆ วิธีประกอบกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การสัมภาษณ์ แนวลึก การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง การจดบันทึกภาคสนามและการบันทึกเทป รวมทั้งการถ่ายภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ แล้วนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากภาคสนามและข้อมูลที่ได้จากเอกสารของทางโรงพยาบาลมาประกอบด้วยเพื่อพิจารณา
2. การตรวจสอบด้านพฤติกรรมสุขภาพในรูปแบบกิจวัตรประจำวัน จะทำการสัมภาษณ์และให้ผู้พิจารณาแสดงให้ดู
3. ตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดให้ถูกต้องและเชื่อถือได้ โดยการสัมภาษณ์บุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ที่เคยฝึกฟื้นฟูสภาพให้กับคนพิการ เพื่อนบ้านของคนพิการ ญาติของคนพิการ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มทำตั้งแต่เริ่มเก็บข้อมูลโดย จะวิเคราะห์เนื้อหาเป็นขั้นตอนดังนี้

1. จัดแฟ้ม (Establishing Fields) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกต โดยจัดเป็น 3 ประเภท คือ
 - 1.1 แฟ้มสำหรับข้อมูลทั่วไป (Background Files)
 - 1.2 แฟ้มงานสนามซึ่งแบ่งเป็น
 - 1.2.1 แฟ้มแบบประเมินสภาพบ้าน
 - 1.2.2 แฟ้มแบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพ
 - 1.2.3 แฟ้มข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกต
 - 1.3 แฟ้มการวิเคราะห์เบื้องต้น (Analysis Files) ใช้รวบรวมข้อมูลสรุปเกี่ยวกับแบบแผนและแบบประเมินต่าง ๆ รวมทั้งความหมายต่าง ๆ ของข้อมูล
2. ลงรหัสข้อมูล (Coding the Data) ใช้วิธีลงรหัสตามลักษณะของตัวแปร เช่น อายุ ระยะเวลาที่ได้รับบาดเจ็บ ตัวแปรที่เกี่ยวกับระยะทาง เช่น ระยะห่างของห้องน้ำกับตัวบ้าน ทางเข้าบ้าน หรือตัวแปรอื่น ๆ โดยมีคู่มือการลงรหัส ซึ่งประกอบด้วย คำจำกัดความของตัวแปรที่ใช้ การอธิบายความหมายของคำหรือเรื่องที่ใช้ และวิธีการลงรหัส
3. แยกประเภทหรือจัดหมู่ของข้อมูล (Ategorising or Grouping Test Units) โดยการนำรหัสข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่รวบรวมจัดหมวดหมู่แยกประเภทเป็นหัวข้อย่อย ๆ

4. สร้างหรือพัฒนาแนวเรื่อง (Developing Theme) ผู้วิจัยทบทวนข้อมูลทั้งหมดที่มีอีกครั้งแล้ววางแผนว่าจะใช้ข้อมูลส่วนใดสำหรับหัวข้อไหน เพื่อพัฒนาสู่แนวเรื่องหัวข้อใหญ่เพื่อกำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่จะทำการวิจัย

5. แก้ไขโครงสร้าง และแนวเรื่อง (Refining Emerging Themes and Proposition) ซึ่งใช้ขั้นตอนนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปมัย คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปแบบหรือเหตุการณ์ที่สังเกตเห็น โดยนำเอาข้อมูลมาสร้างเป็นแนวเรื่องและการนำเอาเรื่องมาหาความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นต่าง ๆ โดยตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากข้อมูลหลาย ๆ แหล่งจากนั้นนำมาแก้ไขขัดเกลาและสรุปเป็นผลการศึกษาวิจัย

การใช้หลักจรรยาบรรณในการวิจัย

การทำวิจัยเชิงคุณภาพทุกขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องจรรยาบรรณ นับตั้งแต่การเลือกหัวข้อวิจัยไปจนถึงขั้นตอนการเผยแพร่ผลการวิจัย จรรยาบรรณเป็นเรื่องสำคัญยิ่งหากผู้วิจัยละเลยจะก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงอย่างที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน เหตุที่การวิจัยต้องเกี่ยวกับจรรยาบรรณก็เพราะว่าการวิจัยทำอยู่ในท่ามกลางผู้คนในสังคม ความเกี่ยวข้องระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัยเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ในการวิจัยครั้งนี้ การเก็บข้อมูลได้รับความร่วมมือด้วยความเต็มใจจากกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ล่วงละเมิดในสิทธิมนุษยชนของกลุ่มตัวอย่าง กล่าวคือ ผู้วิจัยต้องรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง และในการรวบรวมข้อมูลตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลทุกอย่าง ผู้วิจัยต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล